

SFÂNTUL TEODOR STUDITUL

CUVÂNTĂRI DUHOVNICEȘTI

Text reprodus după ediția tipărită
de Episcopia Alba Iulia
Alba Iulia, 1994

APOLOGETICUM
2004

Dascăli și învățăcei

Oamenii vremurilor actuale sunt în general *neconformiști*. Doritori de a se elibera de orice încorsetare, adeseori depășesc măsura și, din dorința de a deveni *liberi*, devin deadreptul *libertini*. Socotind depășite raporturile de ascultare și bună cuviință pe care tradiția religioasă le-a stabilit între copii și părinți, între fiii duhovnicești și preoți, contemporanii noștri vor să ne dea de înțeles că sunt emancipați de orice tutelă. Se înșală însă amarnic.

Avva Siluan, de la Sfântul Munte Athos, afirma, pe bună dreptate, că cea mai mare pedeapsă pe care i-o poate da Dumnezeu omului este să-l lase să facă de capul lui. Un savant afirmă că în codul, nostru genetic este înscrisă nevoia imperioasă de a sta sub ascultarea cuiva, de a avea un mentor. Sunt doar două posibilități: ori rămânem sub ascultarea unui părinte spiritual, și implicit sub ascultarea lui Dumnezeu, ori, fără a ne da seama, ajungem sub ascultarea diavolului.

Domnul Iisus Hristos, având o dispută cu iudeii, le-a spus că numai El le poate garanta libertatea. La obiecțiunea că ei niciodată n-au fost robii nimănui, le răspunde: „*oricine săvârșește păcatul este rob păcatului... voi sunteți din tatăl vostru diavolul și vreți să faceți poftele tatălui vostru... Dacă veți rămâne în cuvântul Meu, sunteți cu adevărat ucenici ai Mei, și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi*“ (Ioan 8, 31, 34; 44). “Sfântul Apostol Petru ne îndeamnă și el: „*trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al răutății*“, (I Petru 2, 16).

Tradiția părinților Bisericii este unanimă în a ne sfătui să ne căutăm un povățuitor duhovnicesc, un părinte spiritual, „*înainte de toate, alege-ți... potrivit cuvântului sfânt, ascultarea neprefăcută și desăvârșită; adică, caută cu toată silința, să afli un povățuitor și un dascăl neamăgitor... Iar aflându-l pe acesta și lipindu-te cu toată ființa de el, ca un fiu iubitor de părintele adevărat, rămâi întreg în atârnare de poruncile lui, socotindu-l ca pe Hristos însuși...*“ (Calist și Ignatie Xantopol, *Filocalia* 8, p. 32).

Din păcate duhul de neconformism, de spirit voluntar, de libertinaj, în ultima vreme îi cuprinde nu numai pe laici, ci și pe unii preoți și călugări. De aceea vom întâlni adesea călugări mutându-se dintr-un loc într-altul și nu arareori ratându-și vocația. Cartea pe care o tipărim *Cuvintele Sfântului Teodor Studitul*, ne pune în situația de a redescoperi adevăratele raporturi dintre părintele duhovnicesc și fiu, dintre dascăl și

Cuvântări duhovnicești

învățăcel. Mai mult decât atât, presupunând că n-am avea mereu duhovnicul lângă noi, în această lucrare vom vedea dezlegate multe din problemele ce ne frământă. „*Cuvintele*“ le-a adresat Sfântul Teodor mulțimii de călugări ucenici pe care i-a povățuit, dar ele se potrivesc foarte bine atât preoților de mir cât și credincioșilor.

Stareț al mănăstirilor Saccudion din Bithinia (Asia Mică) și Studion din Constantihopol, Sfântul Teodor Studitul a avut sub ocârmuirea și chivernisirea sa uneori și o mie de călugări, la care se adăugau nenumărații săi ucenici din lavrele împărăției bizantine și chiar din mănăstirile Italiei. Cuvintele sale și le-a redactat aproximativ între anii 821 - 826.

În limba română au fost traduse de Filaret, episcopul Râmnicului, și tipărite la 1784. Arhimandritul Athanasie Dincă le-a diortosit și retipărit la Căldărușani în anul 1940. De această ediție ne-am folosit și noi acum, cu foarte mici intervenții atunci când a fost vorba de cuvinte ieșite astăzi din uz, sau de reguli ortografice.

Lucrarea se încadrează foarte bine în colecția de „*Izvoare duhovnicești*“ din care au ieșit până acum, în editura Episcopiei de Alba Iulia: „*Patericul*“, „*Limonariul*“, „*Sbornicul*“, și „*Lavsaiiconul*“, fără a pomeni alte cărțile mai mici.

Scopul ei este limpede proclamat de către Sfântul Teodor Studitul: „*părinți și frați si fiii mei prea iubiți, sufletește doresc și foarte poftesc... să vă mântuiți și să umblați pe calea adevărului, și nădăjduiesc din zi în zi să sporiți spre fapte bune..*“

Postul Mare, 1994

+ ANDREI
Episcopul Alba Iuliei

ARĂTARE CĂ VIAȚA CEA DE OBȘTE, ESTE CEA MAI CU LESNIRE MÂNTUITOARE. ALCĂTUITĂ DIN ÎNVĂȚĂTURILE SFINȚILOR PĂRINȚI ȘI DASCĂLI.¹

Fraților și părinților, de vreme ce am ieșit din lume dorind viața cea îngerească, se cuvine după orânduiala acestei vieți să petrecem viața noastră: că de vom avea numai numele și portul călugăriei și ne vom fâli numai întru anii ce am petrecut în zadar întru această viață, iar faptele călugăriei nu le vom urma, nici un folos nu avem. Noi pentru aceea ne-am lepădat de lume și am lăsat odihna și desfătarea trupului, ca să facem faptele cinului călugăriei. Iar de ne are lumea ca pe niște sfinți și ne socotește că săvârșim cele plăcute lui Dumnezeu, și noi facem cele împotrivă, mai multă osândă și mai mare păcat pricinuim sufletelor noastre, după cum zice și Domnul nostru Iisus Hristos în Sfânta Evanghelie: „ *Vai vouă de va prisosi numele vostru mai mult decât faptele voastre*“. Deci fraților, de vreme ce adevărul așa este, nu se cuvine să ne lenevim spre împlinirea poruncilor lui Dumnezeu și spre urmarea vieții călugărești, însă să știți fraților, că această viață are trei stări: una este a *celor din obște*, alta este a *celor de sineși*, și cea de a treia este a *pustnicilor*. Deci cu puține cuvinte vă voi arăta cele cuviincioase la fiecare viață dintre aceste trei.

Și întâi vom începe cuvântul pentru cei din obște. Aceia, dar, se numesc cu adevărat și sunt cu fapta călugări de obște, care lăsând lumea (adecă voile lor cele lumești) primesc sărăcia de bună voie și se găsesc spre toată scârba a o suferi, pentru mântuirea sufletelor lor, și pentru dragostea lui Hristos se dau spre supunere până la moarte și se duc într-o mănăstire, care are toate lucrurile ei de obște: și mâncarea și băutura și haina și toate celelalte; și nu zice nimeni că acest lucru este al meu, sau acesta al tău, ci toate sunt de obște ale tuturor, însă nici însăși voia sa n-o are cineva slobodă, ci au un povățuitor și dascăl a cărui voie și poruncă toți urmează și nu îndrăznește nimeni nici să mănânce când vrea, nici să facă altceva fără de blagoslovenie; oriunde se va trimite merge fără cârtire și fără de a mai îndoi cuvântul și fără de a se împotrivi sau a se lenevi, ci punându-și nădejdea în rugăciunea starețului și a celorlalți părinți, se supune cu osârdie la toată slujba mănăstirii: măcar și în cale depărtată de se va trimite, măcar

¹ Acest cuvânt a fost lăsat întocmai ca în tipăritura din 1784, schimbându-se numai ortografia – ici, colo - înlocuindu-se doar unele cuvinte prea vechi.

pe mare de, i se va porunci să călătorească, măcar și prin locuri de primejdii de va fi orânduit să treacă, fără nici o îndoială săvârșește porunca, netemându-se nici de fiare, nici de foc, nici de apă, nici de vrăjmașii văzuți nici de cei nevăzuți, nici chiar de moarte. Că precum cei morți nu se mai tem de moarte, așa și călugărul ca un mort este întru Hristos, cu toate simițirile sale. Și precum pe un trup mort îl poartă cineva cum îi este voia, neavând putere de a se împotrivi, așa și călugărul toate voile sale le are omorâte și nu se povățuiește de altă voie, fără numai de a starețului său, supunându-se întru toate ca lutul sub mâinile olarului și ca fierul în mâna fierarului.

Această orânduială a vieții de obște este cea mai bună decât toate celelalte, că aceasta urmează vieții îngeresti. Fiindcă și îngerii așa petrec în cer: nimeni voia sa nu are, ci toți sunt supuși poruncii lui Dumnezeu, și nimeni nu zice că eu sunt mai mare și tu ești mai mic. Această orânduială au avut-o și Sfinții Apostoli, când viețuiau cu Domnul nostru Iisus Hristos pe pământ, încă și după înălțarea Mântuitorului la ceruri, rămânând ei pe pământ, tot această orânduială au ținut-o după cum ne adeverează Faptele Sfinților Apostoli, zicând: *„Că era inima celor ce au crezut, una, așijderea și toate averile lor împreună le aveau și nedespărțite“*. După această orânduială au viețuit și toți sfinții părinți cei vechi, adică, sfântul Teodosie începătorul obștei, sfântul Eftimie, sfântul Sava, sfântul Marcu, sfântul Isaiia, sfântul Varsanufie, sfântul Doroftei și sfântul Teodor Studitul și alți mulți sfinți părinți. Pentru aceea și până astăzi cine dorește mântuirea sufletului său, această viață să urmeze, după cum și însuși Marele Vasilie arată, că aceasta este calea cea mai umblată a mântuirii. Că măcar că s-au mântuit mulți sfinți și cu celelalte două vieți ce am zis, dar atunci alte vremi erau, altă râvnă, altă fierbințeală. Iar acum fiind lumea cu totul pornită spre rău și oamenii puțini întru credință și slabi întru vitejia sufletească și prisosiți întru răutate, cu anevoie se va mântui cineva cu celelalte două căi.

Pentru aceea pe fiecare sfătuim și îndemnăm la obștile cele alcătuite întru frica Domnului să alerge, întru carele nu este neorânduială și tulburare și neascultare și nesupunere și mai vârtos pungă deosebită, cea izvodită de diavolul, întru care orice se pune este din furtișag, din viclenie și din înșelăciune adunată, spre pierzarea sufletească și trupească; de care se bucură vrăjmașul diavol și se mârșăște milostivul Dumnezeu și se scârbesc sfinții lui îngeri și vai și chin și blestem și urgie dumnezeiască va fi unora ca acestora. Că pentru aceea se numește obștejicie, adică viața de obște, ca toate să fie de obște și nedespărțite, nu numai lucrurile, ci și însăși voile alcătuite spre plăcerea lui Dumnezeu. Iar unde lucrurile cele de trebuință nu sunt de obște și nu este un cuget și o unire, după voia lui Dumnezeu, acolo nu trebuie să se numească sobor de frați, ci adunare de tâlhari. Și unii ca aceștia nu sunt sub pronia lui Dumnezeu, ci, părăsire despre cel înalt; se

chivernisesc și se povățuiesc de satana, după cum zice proorocul David: „*Și va trimite Domnul pe dânșii, ca să umble după izvodirile inimilor lor*“. Și sfântul Marele Vasilie zice: „*Că cel ce are lucru deosebit întru viața de obște, s-a despărțit pe sine de Biserica lui Hristos și de dragostea Domnului s-a înstrăinat, și să fie neîmpărțășit până se va îndrepta*“. Iar de se obraznicește a se împărtași sfintelor și înfricoșatelor Taine, să știe unul ca acela că spre osândă mănâncă și bea trupul și Sângele Domnului și va avea partea lui cu bubosul Gheezi și cu vânzătorul Iuda și cu ceilalți asemenea lor.

Iar de slobozesc cineva din episcopi sau egumeni, să se facă unele ca acestea și orânduiesc învățături împotriva sfinților Părinți, vor da seamă în ziua judecării, întocmai ca ucigașii și ca pierzătorii tâlhari, fiindcă dau pricină, prin nebăgarea lor de seamă și prin lene și prin călcarea pravilei, de a se vătăma multe suflete și a se răpi de diavolul. Că oricine pune gând ca să aibă ceva deosebit, ori înlăuntru în mănăstire, ori afară spre neguțatorie sau oriunde ar fi, acela se face fur și tâlhar de ale sale, precum Anania și Safira. Că de vreme ce s-a lepădat de sine la primirea cinului și și-a închinat și sufletul și trupul cu totul lui Dumnezeu și s-a făgăduit înaintea îngerilor și a sfinților a petrece întru sărăcie și întru scârbe, cum nu se arată mincinos înaintea lui Dumnezeu și înșelător lui însuși și fur de cele sfinte? Pentru aceea, cela ce cu adevărat pofteste mântuirea sufletului său, nimic al său să nu aibă fără de blagoslovenie, nici voii lui să urmeze și cu lesnire se va mântui întru viața cea îngerească, a obștei.

Iar cei de a doua treaptă, care sunt cei ce viețuiesc de sineși, au multă osteneală și mare grijă; căci precum de toți sfinții Părinți cu un glas este mărturisit că rădăcina tuturor faptelor, bune este tăierea voii, așijderea a tuturor răutăților izvor și pricină este sloboda voie a fiecăruia; adică a nu te stăpâni altul, ci orice ți se va părea, să faci. Această voie slobodă au cei ce trăiesc de capul lor, deosebit, pentru că de nimeni nu se sfiește, de nimeni nu-i este grijă, nădăjduiește în banii săi și în averea sa (multă sau puțină ce va avea), ce i se pare aceea face, când vrea și cât vrea, mănâncă, când vrea și cât vrea, bea. De nu se va scula spre rugăciune, nimeni nu are să-l mustre; de nu-și va săvârși canonul, nimeni nu-l ceartă; de va veni ispita, n-are cine să-l sfătuiască; de i se va întâmpla scârbă, nu este cine să-l mângâie; de va cădea, nu este cine să-i întindă mâna după Dumnezeu să-l ridice; că nu are pe cineva să-i fie milă de sufletul lui, nici să-i poarte grijă de mântuirea lui, și așa toate răutățile se strâng la cei ce trăiesc de capul lor. Pentru aceea, cum am zis, viață mai bună și cale mai cu înlesnire este la obște.

Iar cel ce pofteste să petreacă calea cea de a treia, trebuie să-i prisosească osteneala mai mult de cât a tuturor, adică să viețuiască la un loc singuratec, liniștindu-se numai însuși, îndrăznim a zice că în vremea de

acum este cu neputință a săvârși cineva această viață. Au fost, adevărat, în vremea de demult unii din sfinți, care au săvârșit această călătorie, precum marele Antonie, marele Onufrie, și alții, dar cu mari strădanii și-au petrecut viața; unii săptămâni întregi nu gustau nimic, alții în toată viața lor vin n-au băut, untdelemn sau pește nici cu ochii n-au văzut; cu buruieni numai se hrăneau; și nicidecum față de femeie, și nici obraz de om nu vedeau. Rugăciunea lor era neconținută, trupul lor era numai cu o vechitură învelită și alte multe și negrăite ostenele sufereau, fiind cu totul înfocați de dragostea lui Dumnezeu și umbriți de darul Duhului Sfânt, cărora în ziua de astăzi nimeni nu poate să le urmeze.

Iar viața cea de obște este calea cea umblată, pe care mulți au trecut și s-au mântuit cu ajutorul lui Dumnezeu, după cum sfinții părinți ne adeverează. Dar ni se pare că întru această viață nu se cuvine a se face adunare de număr peste măsură, încât nici purtarea de grijă cea sufletească a starețului să nu-i poată cuprinde cu cuvenita duhovnicească cercetare, nici hrana cea trupească a se câștiga cu lesnire, nici haina «cea trebuincioasă spre acoperirea trupului a se putea agonisi fără de tulburare. Că și munca trebuie să fie cu măsură: una pentru ca să aibă osebire viața cea sfântă de cea lumească, adică să nu supunem toată viața noastră spre a sluji numai pentru cele trupești, și alta pentru ca să ne prisosească vreme și pentru cugetarea celor dumnezeiești și pentru rugăciuni și pentru oarecare repaus trupesc, ca să nu slăbănogim de tot și să ne bolnăvim. Și iarăși să nu fie numărul celor adunați în obște mai puțin de 12, ca nu cumva prisosința bunătăților pământului, ce din mila lui Dumnezeu ni se dă, să se oprească spre desfătarea la mai puțini, și să nu se hrănească mai mult săracii și lipsiții. Că așa de vom face și cu acest gând de vom opri adunarea, spre osândă ne va fi viața și în zadar osteneala. Ci mai vârtos pentru ca să poată hrăni mai mulți, să fie slabă hrana; și pentru ca să se îmbrace și alți frați, să ne fie haina nu numai de puțin preț, ci și ponosită și ruptă. Că așa de vom viețui, ni se va cunoaște dragostea cea întru Hristos, și arătând noi îndurare către vecinul nostru și fratele cel întru Hristos, și Dumnezeu va revărsa milele sale cele bogate spre noi mai cu prisos.

Deci, acestei vieți de obște fiind dascălul cel mai iscusit și cel mai în urma celorlalți sfinți părinți de demult, sfântul părintele nostru Teodor Studitul, de mare folos am socotit a fi și la adunarea voastră fraților poruncile sfinției sale, fiind și de Biserica noastră a Răsăritului primite, a se citi peste an întru auzul tuturor. Pentru aceea ne-am îndemnat de le-am tălmăcit numai pentru dragostea voastră, iar nu spre folosul de obște, însă nu din cuvânt în cuvânt: una pentru că fiecare limbă are harul său, alta pentru că nu am găsit cartea sfântului cea elinească; ci am făcut tălmăcirea după cea tălmătită pe limba cea slabă grecească. Și spre mai bună înțelegere și spre mai multă îndemnare a osârdiei voastre, unele din cuvinte le-am scurtat, altele le-am

Sfântul Teodor Studitul

prefăcut, ferindu-ne la prescurtări și la adăugiri numai de cele împotriva sfinților Părinți și a sfintei Biserici. Și aceasta nu am făcut-o spre a ne fâli cineva de iscusirea tălmăcirii. Că a tălmăci cineva după limba cea slabă grecească pe limba iarăși slabă românească, nu este lucru de a se lăuda cineva; ci numai pentru mai bună înțelegere, cum am zis, și îndemnarea spre buna cuviință a dragostei voastre.

Deci vă poftesc să primiți cu dragoste osteneala noastră și să vă rugați Domnului pentru mântuirea celui întru multe și grozave păcate învăluit ticălosul nostru suflet, ca și voi să dobândiți dela Domnul aceeași milă. A cărui puternică dreaptă să vă păzească de toată ispita și de toată scârba întunericului și să vă povățuiască la pământul făgăduinței. Pentru rugăciunile Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu pururea Fecioarei și ale sfântului marelui Mucenic Dimitrie și ale prea cuviosului și mărturisorului și marelui dascăl sfântului Teodor Studitul, și ale tuturor sfinților, celor ce bine i-au plăcut din veci, Amin.

Al dragostei voastre părinte sufletesc și către Domnul nevrednic dar fierbinte rugător și slugă, smeritul Episcop al Râmnicului,

FILARET.

CUVÂNTUL I
CANONARHUL, APRINZĂTORUL DE CANDELE
ȘI TIPICARUL TREBUIE SĂ SLUJEASCĂ
LUI DUMNEZEU CU FRICĂ

Fraților și părinților, precum când eram împreună cu voi, așa și acum, vă cercetez printr-acest al meu smerit și slab cuvânt. Ascultați dar și înțelegeți și să nu fie graiul nostru în zadar, ci după cum am povestit prin viu grai, să câștigăm și mai mult folosul vostru cu această învățătură. De scurtă vreme lipsesc dela voi și nu știu de sunteți tot așa cum v-am lăsat; căci știu că diavolul nu doarme nici nu se lenevește, spre pierzarea sufletelor voastre; ci se nevoiește și priveghiază și seamănă neghină în holda celor ce dorm sufletește, precum zice sfânta și dumnezeiasca Evanghelie. Ci voi, o fiii mei cei chemați de Dumnezeu, priveghiați și vă păziți, ca să nu cadă cineva din voi în cursa diavolului.

Doresc să aud sporul fiecăruia dintre voi: pe cât mă bucur de ascultarea unuia, de smerenia altuia și de slujba celui alt, pe atât mă întristez de tulburările și de neorânduiele voastre. Nu iubește sufletul meu pe fiul neascultării, urăște pe cel bârfitor și mândru, iară de cel leneș se scârbește inima mea, ca și cum n-ar fi vrednic nici pâine să mănânce; mai ales pe cel spornic la cuvinte și pe cel trândav nu-l poate suferi nicidecum. Oare socotiți ca eu nu pătimesc acestea? Dar cine sunt eu ticălosul, care în toate zilele sunt biruit de patimi asemănătoare? Ci numai Domnul Dumnezeu nostru să ne izbăvească de toată răutatea și patima, prin dumnezeieștile lui Scripturi, și să ne îndemne spre toată fapta bună. Eu mai mult mă nevoiesc și mă grijesc de lucrul mare și primejditor al sufletelor voastre. Căci sunt păstor deși sunt rău, dar sunt (și nu știu cum s-a întâmplat să fiu) și voi sunteți oile mele cele ascultătoare și adunate de Dumnezeu, care în toate zilele umblați pe calea cea împărătească, în cuvântul Domnului. Deci dar, o fiii mei, pașteți după vrerea lui Dumnezeu, nu ca oile care, din lăcomie, rămânând de oile ce se îndestulează cu hrana de obște, se răpesc de lupi și pier pentru puțină verdeață. Așa și voi, pentru o mică desfătare a poftii, să nu fiți răpiți de vrăjmașul sufletelor noastre diavolul, care deapururea păzește vremea, ca un lup, pentru pierzarea voastră. Ascultați glasul păstorului vostru și nu defăimați cuvintele mele, pentru că orice oaie care rămâne de turmă, se rătăcește, se pierde și se strică în multe chipuri. Pricepeți ce vă grăiesc, pentru că știu că sunteți înțelepți. Greu lucru este a se mântui cineva: calea este strâmtă și cu scârbe și cu multă trudă; și trebuie să ne oțelim și să priveghim, să postim și să ne

înfrânăm pofta, să sărăcim de bună voie, ca să ne învrednicim a dobândi faptele cele bune și să ne veselim în veci.

Vedeți, fiii mei, că din toți frații voștri numai voi sunteți de față și toți ceilalți vă laudă, fiindcă vă aflați la loc deosebit și vă socotesc pe voi plinirea lipsei faptelor lor celor bune. Ci, cu cale este vouă să faceți slujba voastră mai cu dinadinsul, ca să împliniți toată ascultarea și toată buna cuviință. Că după osteneala fiecăruia dă și Domnul Dumnezeu nostru plata și în toate zilele se “gătesc în cer cununi pentru cei ce se nevoiesc.

Tu dar, fiul meu, canonarhe, priveghiază și chibzuiește, ca unul ce ești cel mai întâi la slujba și la cântarea dumnezeiască. Să deștepți pe cântăreți, să împlinești toate sedelnele și stihirile, după cum ți s-a poruncit, și să cauți ca să nu smintești pe cineva; ci oricare va fi vrednic să cânte, întru auzul tuturor, să nu fie oprit pentru pizmă, ci să cânte. Și oricare este vrednic să citească la Scripturi, să-l pui adesea să citească, că vai de canonarhul acela ce se lenevește, și nepăzind a sa orânduială, smintește pe cineva. O, de n-ai pătimi și tu aceasta fiul meu, pentru că o să dai greu răspuns lui Dumnezeu. Ascultă și chibzuiește ca să, tocmești orânduilele slujbelor, atât cele din toate zilele cât și cele de sărbătoare. Și socotește ca din frații cei vrednici: într-o zi să poruncești unuia să citească, iar într-altă zi altuia, luând aminte și la glasul cel bun al cântărețului, și la claritatea cuvântului citețului; căci prin aceasta vei folosi foarte și obștea și pe străinii ce se vor întâmpla să vie. În scurt, toate să se facă cu bună rânduială, pentru ca să dănuiești în ceruri dimpreună cu îngerii și cu sfinții. De te vei învrednici să ai acest fel de stare, socotește ca să se facă și cântarea psalmilor fără de amestecare, adică să-i așezi și să-i orânduiești după starea lor. Toți cei ce cântă, să cânte într-un glas, după rânduială cântării; nici să suie, nici să coboare afară din cale, ci să cânte deopotrivă, pentru că așa ne învață și dumnezeieștii Părinți. Să te silești ca să înveți pe frați stihira și sedelnele ce s-au așezat; și, mai vârtos, pe cei ce poftesc și vin la tine pentru învățatură să-i înveți, ca să se înmulțească talantul pe care ți l-a dat Dumnezeu și să auzi glasul cel blagoslovit al Domnului: „*Bine slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune*“.

Iar tu, aprinzătorule de candelă, cu frică și cu multă grijă să faci slujba ce ți s-a încredințat, căci dela Dumnezeu ți s-a dat și dumnezeiască ascultare este. Păzește luminile bisericii, ca luminile ochilor tăi, căci sunt lumini ce se pun înaintea lui Dumnezeu. Căci de vreme ce cel ce aprinde sfeșnicul înaintea împăratului pământesc are mare grijă ca să placă împăratului, cu atât mai mult, o fiul meu, trebuie să te silești ca să placă lui Dumnezeu, împăratul tuturor, Căruia se închină toată făptura și pe care-L slăvește toată firea îngerească. Ești dator să aprinzi candelă cu frică și cu luare aminte, să le curățești și să le grijești adesea, să le dai lumină tot de o măsură și feștila să fie la mijlocul candelă, ca să nu crape candelă.

Rămășița de untdelemn de prin candelă să o păstrezi și de va fi cu puțință, iar să o pui să ardă; iar de nu, să o pui la altă trebuință curată. Mai mult decât toate candelăle, să ai grijă de cele care ard neconținut, căci acestea sunt închipuirea luminii celei nestinse, a legii celei vechi, precum era lumina aceea în jertfelnic în Sfânta Sfințelor, ce ardea pururea. Grijește biserica de două ori pe săptămână totdeauna și păzește zugrăveala bisericii ca să nu se prăfuiască, nici să se strice ceva, oricât de mic, al bisericii.

Luată aminte, fraților, ca să nu iasă din gura voastră nici un cuvânt urât. Măinile mele sunt cei ce se ostenesc; lucrați dar, o măinile mele, și nu conțeniți slujba cuvioasă, căci mâna Domnului vă întărește și dintr-o parte și din alta. Și nu vă împotriviți, de vreme ce împreună ajutându-vă, împliniți toată trebuința trupului vostru. Voi, purtătorii de grijă, sunteți ochii mei. Deci căutați bine, uitându-vă cu băgare de seamă și mai înainte spuind greșala celor ce pot să se poticnească, ca să vă faceți vrednici de paza lui Dumnezeu. Am și picioare: acestea sunt cei ce țin greutatea fraților cu vitejie și cu bucurie. Și să știți, că de veți răbda în această stare bună, vă veți odihni în veci. Nu fac această muștrare, ca să vă veselesc, ci ca să vă deștept silința, când vă leneviți și când nu vă gândiți la ostenele.

Dar pentru ce nu ne grijim, o iubitorilor? Au doară nu trebuie să mergem de aici peste puțină vreme? Au nu vom lăsa chipul nostru, precum zice marele Vasile, în puține oase? Bucurați-vă dar și vă veseliți în orice silință și nu vă leneviți în nici o trudă, nici sufletească, nici trupească; căci și truda noastră trupească, când este pentru Dumnezeu, e socotită duhovnicească. Iată dar că a venit vremea ca să se adune rodirile. Domnul ne-a dăruit îndestulare: să n-o lăsăm dar să se strice, căci cel ce este ostentor în cele trupești, vădește că este silitor și în cele duhovnicești. Unul pe altul îmbărbătați-vă și vă îndemnați spre rugăciune spre ascultare și spre smerenie; lucrând, și ostentindu-vă cu toții, vă siliți împreună după puterea fiecăruia, adunând cu toții rodirile, purtând grijă și de cei mai slabi, ca să apuce și ei împreună cu voi. Cel ce la ascultare este leneș și fără de silință și din lene rămâne mai pe urma altora, acela și la cele duhovnicești este fără de osârdie² și nepricopsit.

Voi, lucrători de pământ, sunteți mângâierea mea. Deci toți împreună tăiați brazdele drepte și nu lăsați petecele netăiate cu plugul, ci faceți brazdele dese, aproape una de alta, ca să între lesne sămânța de grâu înlăuntru, în inima pământului, și să dea roadă multă, Siliți-vă și vă îndemnați spre bine făcându-le toate cu înțelepciune și după rânduiala, urmând plugarului celui mai mare ce merge înainte; așijderea și el să poarte grijă de ceilalți. Urmând unul altuia, să vă ajuturați unul pe altul și așa veți fi și mădulare ale lui Hristos (după cum zic dumnezeieștile cuvinte) și

² În textul tipărit este scris: *osândire*, dar ni se pare nepotrivit cu contextul.

Hristos vă va fi cap, și având cap pe Hristos de cine vă veți teme? Sau ce lucru nu veți dobândi? Pământul și cerul, cu adevărat, veți stăpâni și veți moșteni toate bunătățile cele făgăduite.

Asemenea tu, fiul meu, bucătarule, care în toate zilele te dogorești la foc și te ostenești, despici lemnele și fierbi bucatele, aduci apă și cureți verdețurile, ți se afumă obrazul și ți se înnegresc hainele, tot trupul tău se umple de cenușă și te obosești, când gătești bucatele și pui masă fraților. Să știi că cu sfinții vei avea partea ta și în sânul lui Avraam te vei odihni, de suferi cu răbdare, petreci zilele tale cu bucurie și fără cârtire. Atât de mult să fii silitor în lucrul tău, încât și în somn să te gândești la slujba ta. Vasele tale să nu se prea ardă având apă puțină, capacele asemenea să fie păzite, pirostriile să nu stea pe foc fără rost. După ce fierbi bucatele, îndată spală vasele tale, ca să nu ia miros și să pricinuiască scârbă fraților, iar bucatele să fie fierte bine și ierburile de asemenea. Ceapa să se topească în fiertură, ca să nu fie bucata fără de nici un gust și fără de nici o dulceață. Dis-de dimineață, ca focul, aleargă la slujba ta, ca să-ți săvârșești ascultarea la vreme, și așa vei birui toate patimile tale.

În scurtă vorbă, cu toții să umblați în aceeași cale și într-un cuget dumnezeiesc, pe drumul cel bun și eu pururea sunt cu voi împreună cu cugetul, măcar de sunt osebit cu trupul, fiindcă așa este trebuința locului. Iar Domnul Dumnezeu Tatălui meu, care mă scoate și în toate zilele mă ridică din groapa păcatelor, prin sfințele voastre rugăciuni, acela să vă acopere, să vă păzească, să vă întărească cu darul Său și să vă tămăduiască și sufletește și trupește, dăruindu-vă împărăția cerurilor, în Hristos Domnul nostru, a Căruia este slava și puterea dimpreună cu prea Sfântul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor Amin.

CUVÂNTUL 2 DESPRE SPOVEDANIA PURUREA LUMINĂTOARE ȘI CUM SĂ NE OSTENIM SPRE TOATĂ FAPTA BUNĂ, PRIN SMERENIE

Fraților, părinților și fiii mei sufletești. După obicei, iarăși încep să vă grăiesc cuvântul smereniei mele, cu toate că și acesta este rece, căci nu are căldura faptelor bune. Voi, însă, împliniți lipsa cu faptele voastre cele bune. Căci să mă credeți, fiilor, precum am zis de multe ori și chiar și acum zic, frică și cutremur mă cuprinde, socotind nevrednicia mea și că mă numesc părintele vostru, eu care nu sunt vrednic nici ucenic a mă chema.

Voi sunteți părinții mei și iubiții mei frați și prin voi nădăjduiesc să mă mântuiesc. Drept aceea, măcar că sunt așa ticălos, dar pentru-că vă doresc mântuirea, mă silesc a grăi către voi cu dragoste și cu sfătuire.

Iată zile bune și vreme de lucrare, ca să cercetăm pe Dumnezeu. Cine este înțelept va păzi acestea și va pricepe milele lui Dumnezeu cele din veacul viitor. Să nu pierdem, iubiților mei frați, nici vremea, nici ziua. Lupta și silința voastră să fie neîncetată, și ajutând unul altuia și râvnind spre faptele cele bune, să sporim întru cele ce sunt de folos. Iară de vom vedea la cineva vreo faptă bună săvârșindu-se, adică: blândețe, evlavie, smerenie, ascultare sau altceva din cele ce sunt de laudă, să ne silim prin bună râvnă, până ce vom ajunge și noi la acea cale. Căci din aceasta se naște legătura păcii și starea cea bună a dragostei.

Deasemenea, să nu râvnim spre lucruri protivnice și rele, adică: văzând pe cineva lenevindu-se, să ne lenevim; pe altul lăcomindu-se, să ne lăcomim; pe altul vorbăreț, să sporim și noi în vorbe. Ci ca niște înțelepți și învățați de Dumnezeu, să cercetăm întru noi bunătatea și să o păzim, să ținem ancora credinței noastre să întindem vela nădejzii noastre și cu toată puterea cârmuind corabia noastră cea sufletească, să călătorim spre noianul cel mare al vieții acesteia. Ca unii ce avem îndelungată călătorie pe marea acestei vieți, nu e cu puțință de a nu ne supăra vânturi protivnice, adică războaiele trupului. Căci se vor ridica furtuni, poftele trupești, și valuri se vor înălța din adâncimea inimii, gândurile, și altele câte se întâmplă la cei ce umblă pe mare, precum jefuitorii care sunt diavolii cei prea vicleni. Smârcuri, adică orbirea ne-cunoștinței; pietre acoperite sub apa mării, adică negătirea sufletelor noastre. Iară înmulțirea apei în corabie, nemărturisirea păcatelor însemnează, că de multe ori se întâmplă, din lenevirea corăbierilor; dacă nu scoate apa din corabie și, dorm, se îneacă și ei și corabia. Pentru aceea și noi, iubiții mei frați, de toate acestea să ne păzim cu nevoință și să umblăm cu priveghiere în calea lui Dumnezeu. Iară mai vârtos să ne mărturisim gândul inimilor noastre adesea, ca să nu se adune apa multă a cugetelor în sufletele noastre și să ne împresoare adâncimea cea de apoi, după glasul cel proorocesc. Ci voi numai apa să o scoateți și noi cu ajutorul lui Dumnezeu (deși suntem păcătoși), ajutându-ne cu rugăciunile părintelui nostru, vă vom chivernisi și vă vom face fără de grijă.

Cel ce este sânguitor între frați și la ostenelele sufletești și la trudele trupești, este ca o stea pe cer, ce strălucește și luminează pe mulți. Cel înțelept și cu evlavie care nu se împotrivesc, nici nu râde, ci este tăcut, acela este ca un înger ce slujește pe pământ lui Dumnezeu și Stăpânului făpturii, ce șade pe scaunul Heruvimilor. Cel ce împărtășește din ostenelele sale și pe alții, îi folosește cu faptele sale și-i îndeamnă spre slujba sufletească, se aseamănă soarelui; că precum acela trimite razele sale, luminează și încălzește toată lumea, așa și această adunare fraților

folosește. Cine este întunecat și înbeznat, fără numai cel ce se aseamănă cu satana, carele a căzut din cer prin mândrie și prin iubirea de poftă? Prin întărâtarea râsului și prin lene, prin murdare, deșarte și urâte vorbe, prin grăiri de rău și prin obrăznicii, prin necurăție trupească și gânduri necuvioase, acela se face diavolului slujitor, spre pierzare sufletească. Trebuie să nu ascultăm de unii ca aceștia, nici să urmăm lor, nici dela ei să auzim sfat. Fraților, nu vă asemenați cu cei răi, ci râvniți celor buni, precum se cade sfinților. Că osteneala voastră este puțină, iară plata veșnică. Mâhnirea voastră este scurtă, iar veselia va fi nemărginită. Ispita voastră este trecătoare, iar odihna fără de sfârșit. Pentru că acolo în locașul celor ce se veselesc, acolo vă veți bucura, unde nu este amărăciune, nici întristare, nici suspin; acolo unde nu este plângere, ci veselie. Oare în zadar alergați? Oare în deșert vă osteniți? Ba, să nu dea Dumnezeu!

Ci cu înțelepciunea apostolească, cu vitejia mucenicească, cu fericirea cuvioasă și vrednicia îngerească, cu ajutorul ceresc și cu dar de Dumnezeu dăruit, ați ieșit din lume și ați intrat în staulul lui Hristos. Făcându-vă nouă naștere sufletească, ați crescut, v-ați nevoit, v-ați întrarmat cu arme duhovnicești și ați biruit pe Amaleciți, pe Amorei pe Cananei și pe celelalte neamuri ale patimilor, și ați trecut marea cea lumească, povățuindu-vă Moisi, tatăl vostru, și ați trecut Iordanul cu luminarea cea de a doua a botezului. Iar de acum înainte ați început a împărați și moșteni pământul făgăduinței, ce v-a arătat Dumnezeu nostru cel adevărat, pământul din care curge mierea și laptele nemuririi și al vieții veșnice. Pentru că la Evrei s-au dat făgăduințele cu închipuire, fiindcă încă erau prunci. Iar la noi, care suntem bărbați desăvârșiți ai împlinirii lui Hristos, se vor împlini cu adevărat toate aieva. Începutul nostru este însuși Domnul și Dumnezeu nostru, carele s-a împărțășit cu noi prin Trup și prin Sânge, S-a făcut asemenea cu noi, Cap nouă, frate mai întâiu născut, arhieru, povățuitor și împăciuitor vrăjmașiei cea cu dreptate pornită dela Dumnezeu Tatăl nostru, pentru neascultarea și greșala cea strămoșească.

Deci, făcându-se om Domnul nostru Iisus Hristos, Dumnezeu nostru Cel deplin desăvârșit, a împlinit toată datoria noastră și s-a înălțat la ceruri și ne-a dat pacea Lui zicând: „*Pacea mea dau vouă*” care pace nu numai apostolilor s-a dat, căci dătătorul de viață Dumnezeu nostru a zis, că nu numai pentru aceștia mă rog Părinte, ci și pentru cei ce vor crede printr-înșii în Mine, *ca toți să fie una precum și noi una suntem*. Pentru aceasta, frații mei prea cinstiți, se cuvine să strigăm glasul cel apostolesc: *ce ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos: întristarea sau scârba sau prigoana sau foametea sau sabia sau primejdia (și mai adaogă) sau pofta trupului (ce se aprinde ca focul, dar nu arde pe cei ce se luptă cu ea în toate zilele) sau ocară, sau mustrea, sau necinstea sau truda sau lipsa hainelor sau osteneala cântării de toată noaptea, sau priveghierea la rugăciune sau orice*

supărare mică sau mare, ce ni se va întâmpla, trupului sau sufletului? Nicidecum să nu fie. Că scris este, pentru Tine ne omorâm în toate zilele, socotitu-ne-am ca niște oi spre junghiere. Bucurați-vă dar, frații mei, și vă veseliți, simțind asupra voastră iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Viața voastră este înaintea voastră, bucuria voastră în fața voastră, la picioarele voastre este fericirea. S-a deschis ușa, nu pierdeți vremea; alergați degrab, apucați mai înainte. Cine este acela care să se lenevească? Cine nu se va sili la acestea? Încă și cu mai mare osârdie, întrecându-se unul cu altul ca să apuce mai înainte, ca la niște comori nemuritoare, nu pământești.

Eu dar, prea desfrânatul și ticălosul, mult am grăit și am bârfit, neavând nici o bunătate dintru acestea, afară de dragostea voastră. Domnul Dumnezeu să vă dea vouă tuturor darul său și blagoslovenia părintelui meu, să vă întemeiați spre bine și să vă întăriți pe calea mântuirii, ca să vă învredniciți a vă lupta bărbătește și biruind, să luați cununile răsplătirii cele împodobite cu toate bunătățile; pe care noi toți să le câștigăm cu darul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos dimpreună al său Părinte și cu Duhul Sfânt, a Căruia este slava, cinstea și închinăciunea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL 3 DESPRE DESPĂRȚIREA SUFLETULUI DE TRUP ȘI DESPRE AJUTORUL LACRIMILOR

Fii mei și prea cinstiți frați, iarăși deschid gura mea și vă împărtășesc cuvântul povățuirii, cu toate că sunt nevrednic și cuvântul meu nu are nici o putere. Dar fiind voi și la înțelepciune iscusiți și la pricepere întregi, nu vă trebuie multe cuvinte de îndemn, că destoinici sunteți singuri să vă învățați, pentru că s-a revărsat peste voi cunoștința lui Dumnezeu și frica Domnului a luminat cugetele voastre, prin Sfintele Scripturi, prin propovăduirea Evangheliei și prin învățăturile cele duhovnicești.

Eu nu îndrăznesc să mă socotesc vrednic de aceste daruri, că sunt întunecat de întinăciunea faptelor și a cuvintelor; mă sârguiesc dar și eu cu voi; îndrăznind, mă silesc a urma vouă; sculându-mă, umblu și eu în urma voastră și vă îndemn spre calea dreaptă și fără de primejdie, faptele bune, și vă învăț ca să vă păziți de calea rea și primejdioasă, ce duce spre pierzare, adică de răutățile patimilor. Deci nu vă supărați ascultând, fraților, nici nu vă leneviți slujind lui Dumnezeu, nici nu conteniți osteneala și truda aceasta, ca să nu pierdeți câștigul cel viitor. Ci toate să le suferiți cu vitejie: și cuvintele de mustrare și de ocară, și lucrurile pricinuitoare de scârbă,

suferind unul altuia în dragostea lui Dumnezeu, ajutorându-vă unul pe altul la ascultările mai grele. Pentru că chiar o sută de ani de veți petrece în trudă și osteneală, nici cât un ceas nu se socotesc pe lângă mulțimea nemărginită a veacurilor nemuririi, pe care fericiți sunt cei ce o vor câștiga. Pătimiți puțin rău ca într-un vis, ca să câștigați viața cea fără de sfârșit. Să nu ne fie milă de trupul nostru, care este vrăjmașul înfrânării poftelor noastre. Să răbdăm puțină vreme, căci scăpăm de această viață, după cum vedem în toate zilele pe unul câte unul dintre frați mergând spre îngropare. Ziua trecută zece au murit deodată, fiindcă s-au înecat în apă. Mai înainte iarăși au murit doi deodată și lasă nouă numai dragostea lor, și pomenirea lor, nimic altceva din cele trupești. Așa că, nici noi nu vom rămâne aici, fraților, nicidecum. Vai de noi, vai de noi fraților, cât de înfricoșată este taina morții și cum avem datoria să fim pururea deștepți, curați, îngrijiți, socotind că într-o clipă putem muri. Cum va fi oare despărțirea sufletului de trup? Și venirea îngerilor lui Dumnezeu, nu zic și arătarea dracilor, pentru că la cei ce se supun patimilor și aceștia se arată? Cum va fi, apoi, văzând fața lor cea grozavă și auzind glasul lor înfricoșat: vino suflete, ieși? O! ce cumplită muncă va fi atunci; o ce durere vom suferi la despărțire! Atunci faptele bune și știința neprihănită vor fi de mare ajutor, mângâiere și bucurie celor ce se despart de trup. Atunci supunerea are mare îndrăznire, smerenia mare mângâiere, lacrimile mult ajutor, faptele cele bune izgonesc pe demoni și răbdarea folosește desăvârșit la tot lucrul. Atunci diavolii se întorc rușinați, iară sufletele care s-au ostenit cu săvârșirea faptelor bune vor merge cu îngerii la Mântuitorul, cu mare bucurie. Atunci mare frică va cuprinde sufletele care sunt obișnuite cu patimi și sunt robite de păcat; că atunci biruiesc diavolii și pogoară sufletul ticălos în iadul cel mai de jos, dimpreună cu dânșii, în întunerecul și tartarul muncii, și va fi ticăloșia aceluia suflet fără de sfârșit.

Drept aceea, să ne curățim, o fraților. Să vărsăm sângele nostru prin strădanie. Nici un lucru să nu ne despartă de porunca lui Dumnezeu: nici osteneala, nici durerea, nici mâncarea, nici băutura, nici odihna, nici desfătarea. De va fi trebuință să murim în toate zilele, să suferim bucurându-ne, să viețuim afară de grijile lumii, și de nimic nu ne vom teme, afară de Dumnezeu: nici de om, nici de fiare, nici de foc, nici de mare, nici de altceva ce pare în ochii noștri înfricoșat. Pentru că omul fiind zidit după chipul lui Dumnezeu, este stăpânul tuturor. Deci, avem datoria să ne întoarcem iarăși la locul de unde am ieșit și să ne facem una cu îngerii. Pentru voi am nădejdea aceasta, iar nu pentru mine. Știind lenea vieții mele și nevrednicia stării și patimile sufletului meu, numai grăiesc, doar sfătuiesc, vă trezesc și vă îndemn, urmez vouă și vă ajut și pe cât îmi este cu putință, vă povestesc bucuria și câștigul bunătăților viitoare ce vă așteaptă. Și vă arăt, cât pot, folosul vostru, numai de veți răbda, de vă veți

îmbărbăta, de nu vă veți împotrivi, de veți tăia voia voastră de tot, pentru că în această tăiere a voii voastre trăind, nu veți trăi să mâncați, ci veți mânca și veți viețui; nu vă socotiți a fi în lumea aceasta. Astfel, ca un nevrednic mă rog lui Dumnezeu ca să fiți păziți și fericiți și să vă mântuiți, pentru rugăciunile părintelui nostru. Trimiteți-mi, vă rog, și voi mie rugăciunile voastre. Fiți ucenici aleși ai lui Dumnezeu și ascultători nemincinoși, viețuind ca părinții noștri cei mai dinainte, ca să dănuțiți dimpreună cu Dosoftei, să vă proslăviți cu Acachie, să vă veseliți cu Zaharia și cu toți aceia pe a căror cale umblați și a căror viață viețuiți. Căci cred, că vă vor primi în locașurile lor, ca pe niște prieteni și cetățeni ai lor, în Hristos Iisus Domnul nostru, a Căruia este slava și puterea dimpreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL 4 DESPRE DRAGOSTEA ÎN HRISTOS ȘI DESPRE SÂRGUINȚA LA CÂNTĂRILE ȘI SLUJBELE BISERICESTI

Fiii mei prea iubiți și fraților, cu cât eu smeritul și netrebnicul, care nu sunt vrednic să mă chem părintele vostru, mă silesc din toată puterea, ca să vă sfătuiesc pentru mântuirea sufletelor voastre, cu atât și voi deschideți urechile voastre și ascultați învățătura Domnului și auziți cuvintele mele, ca să nu grăim în zadar și să aruncăm sămânța în pământ înțelenit; pentru că nici noi nu vom secera nimic și nici voi nu veți rodi, ca un pământ rău, înțelenit și plin de spini, din care numai patimi răsar, iar nu fapte bune. Deci, trebuie să ascultați toți și să vă gândiți pururea și în tot ceasul și mai ales în ziua învățaturii că acum este: ori vremea pierzării, dacă nu ascultați, ori zile de sânguință, pentru ca viața noastră să fie roditoare, iar calea dreaptă. Deci să alergăm, să ne sârguim ca să plăcem Domnului pentru toate; iată în mâna noastră este și viața și moartea. Să ne ajutăm unul pe altul deapurarea la slujbele cele orânduite, că în faptele mâinilor voastre este mântuirea și pierzarea, în petrecerea voastră bună este mântuirea voastră, în dragostea curată a unuia către altul, este odihna sufletească. Pentru că unde este dragostea, acolo este și legătura păcii și toată răutatea se izgonește, iar unde nu este dragostea, acolo este urâciunea și diavolul și vorbele în zadar și toate patimile. Deci, să păzim hotărârile, canoanele și poruncile Mântuitorului, să umblăm după pravilă și nu afară de canoane în voile noastre, mâncând și bând rău și ca cei fărădelege viețuind. Drept aceea, trăind cu toții aici să vă faceți toți un suflet, o inimă și o voie, ca să

fiți la toate în orânduială. Dar oare cum viețuiți? Răspundeți. Și cum petreceți? Ce supunere aveți? Oare după voia Domnului, nelucrând cu patimă, sau de silă faceți poruncile, ca și când nu ar fi dela Dumnezeu? De este așa, vai de noi, că pentru puțină dulceață, gătim nouă pierzarea.

Vedeți că este vreme de priveghiere și de sânguire, vreme de nevoie și atât de multă, încât sânge să pice, precum au arătat unii din cuvioșii părinți, care au scuipat sânge de multă trudă. Trebuie, o fraților, să punem mare silință pentru că a celor ce se nevoiesc este împărăția cerurilor. Mai vârtos să vă nevoiți spre rugăciune, ca îndată ce lovește toaca, cu toții dimpreună să vă adunați ca o turmă, ca și cum ați fi chemați de îngeri să vorbiți cu Dumnezeu și să slujiți cu cântări duhovnicești, și nu veți lua daruri și răsplătiri vremelnice și trecătoare, ci dumnezeiești și veșnice daruri, care luminează și înviază sufletele. Grăbindu-vă, strigați cu un glas și cu o cântare, trâmbițând spre slava Domnului Dumnezeu. La sedelne cu toți împreună cântați, la citiri fiți în stare de veghe, treji la pesne și cu umilință la cântări, luminându-vă cu bucurie sufletească, și cu atâta silință să cântăm încât să rușinăm pe diavolul. Făcând dimpotrivă, înseamnă că-l veselim. Mai vârtos, să fim cu luare aminte la rugăciuni, ca rugându-ne cu curăție prea curatului Dumnezeu, să ne luminăm mai mult, iar să nu ne întunecăm.

După otpustul slujbei, ieșind cu liniște, unul să meargă la învățătură ca să nu piardă câștigul ce l-a adunat prin cântare, cu vorbe deșarte; altul la altă folositoare treabă; iar cel ce vrea să se odihnească puțin (nu oriunde), să meargă la patul său și acolo întâi să se întărească cu rugăciunea, însemnându-se cu semnul crucii, și să se culce cu grijă citind în gândul său și vreun psalm, pentru ca să nu fie necăjit de vicleanul. Că obicei au diavolii, cu deosebire, după rugăciune să ne tulbure sufletele; și pentru că prin rugăciune ne-am luptat cu ei, drept aceea se silesc și ei cu tot dinadinsul ca rău să risipească ceea ce bine am adunat; ne întunecă gândul și bat război cu noi, mai vârtos în vremea când este trupul ostenit de truda cântărilor sfinte și de slujbe; și ne aduce gânduri rele și întinate, ne pleacă spre pofte și de multe ori ne face să și visăm. Așa că mai lăudat este acela carele după slujbă priveghează și se îndeletnicește cu psalmi sau citește dumnezeieștile Scripturi, decât să cadă îndată în așternut, căci unul ca acela scapă din ispită. Iar de este cineva împovărat de greutatea somnului (pentru ca să nu-și piardă plata sa cântând în știința sa), de se va odihni puțin, nu va fi sub vină. După plinirea rugăciunilor, aflându-vă toți într-o osârdie, să alergați la ascultarea voastră obișnuită și să vă rugați Domnului ca să petreceți toată ziua în fapte bune. Mergând fiecare la ascultarea sa, sau împreună de va fi trebuință, nici acolo să nu vă lipsească rugăciunea din gură, ca să se săvârșească tot lucrul nostru cu rugăciune și cu cuget curat. Chiar la sapă de veți fi, la lucrul viei de veți lucra, sau bucate de veți face,

sau pâine sau orice altă ascultare veți săvârși, să o faceți cu înțelepciune, cu tăcere și la vremea orânduită, cu mulțumire și cu citiri.

Vorbele voastre, precum am zis de multe ori, să fie despre lucruri cuvioase, de vor fi acestea trupești; iar de vor fi duhovnicești, să fie sau despre tropare bisericesti, sau despre alt lucru sufletesc, râvnind unul darul altuia; căci fiecare are darul său deosebit și ce lipsește unuia, poate câștiga dela altul, urmând albinelor mult sârguitoare, bine ostenitoare și adunătoare de flori.

Toți sunteți prietenii mei, toți fiii mei, toți iubiți, toți o inimă, un gând, o bucurie, o laudă, o putere, un trup. Măcar că nu sunt vrednic să vă grăiesc cuvintele acestea, dar doresc ca să vă mântuiți toți; deși sunt prea desfrânat eu, voiesc să fiți voi curați și înțelepți. Și mare nădejde am la marele Domnul Dumnezeu nostru cel mult îndurat și milostiv, pentru care ne-am adunat toți în locașul acesta, că vă îndreptați și vă veți face desăvârșit curați, pentru rugăciunile sfântului părintelui nostru. Numai lenea să lipsească, trândăvia să se izgonească și să fim fierbinți spre cele dumnezeiești, suferitori la osteneli și nimic să nu ne despartă de dragostea lui Dumnezeu: nici postul, nici privegherea, nici frigul, nici arșița zilei, nici ocară, nici lipsa hranei sau a hainelor, toate acestea să le suferim numai pentru mântuirea noastră. Să nu ținem mânie asupra cuiva, care ne va zice sau ne va face rău; ci să socotim că Dumnezeu și Stăpânul nostru toate câte am zis și altele mai grele le-a suferit, și toată amărăciunea și toată necinstea a pățimit pentru noi păcătoșii. Prin ce se potrivește o slugă cu Stăpânul său? Și cu toate acestea El primește din bunătate și cea mai mică osârdie a noastră, ca o mare slujbă, și se află deapururea lângă noi ca să nu ne smintim sau să se clătească picioarele noastre, după cum este scris. Deci să batem la ușa milostivirii Sale și ne-o va deschide; să petrecem în răbdare, așteptând mângâierea Sa; și ni se va arăta nouă și ne va învrednici de bucuria Sa cerească și de cămara împărăției cerurilor, cea nefăcută de mâini.

Graiul meu este slab și ticălos și nu pot povesti măririle lui Dumnezeu, nici să spun bunătatea Lui cea peste măsură, cu care ne acopere pe noi; nici nu îndrăznesc să vă spun cum va proslăvi pe cei ce vor plăcea Lui într-acest veac. Dar va și pedepsi fără milă și va chinui în veci pe cei ce nu vor crede într-însul și nu vor urma poruncile Sale.

Atât numai vă zic, și vă aduc mărturie cerul și pământul și pe sfinții îngeri, că de nu vă veți lenevi pentru mântuirea voastră și de nu veți călca nici o poruncă oricât de mică; de nu veți umbla în întunerecul nespovedaniei, ci veți mărturisi adesea nu numai faptele voastre, ci și cugetele, fără de fățarnicie și fără de a ascunde ceva; și de nu veți mânca sau veți bea ceva în ascuns; și de vă veți feri de nerușinata îndrăzneală nu numai a unuia către altul, ci chiar către însuși mădulărilor voastre (din care

se naște desfrânarea și toată pofta și spurcăciunea) ca să le întinați căci sunt mădulare ale lui Hristos cinstite, să știți și bine să fiți încredințați că veți moșteni împărăția Tatălui și vă veți desfăta de toate bunătățile ce sunt gătite tuturor dreptilor din veac. Așa dar, vă rog și vă sfătuiesc, nu vă grăiți de rău unul pe altul, nu țineți mânie unul asupra altuia, nu pismuiți, nu răsplătiți rău pentru rău. Nu poftiți proorocii, nu cereți fără de vreme dregătorii din care pricină să se tulbure inimile voastre, ci vă mărturisiți gândurile voastre, ca să afle odihnă sufletele voastre. Arătați în toate supunere și ascultare, fără împotrivire de cuvinte, pentru Domnul. Aceasta făcând, preoție veți săvârși, liturghie și sfințenie.

Mulți dintre preoți, jertfitori, ierarhi, prooroci și făcători de minuni, poate că se vor trimite în munca iadului, auzind pe Domnul zicând: *„mulți îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne! dar n-am făcut cutare minune și cutare arătare întru numele Tău? și vor auzi: nu vă știu pre voi, duceți-vă dela Mine blestemaților în focul cel veșnic ce este gătit diavolului și slugilor lui“*. Al meu preot, al meu dascăl, al meu Dumnezeu (că până într-atâta îndrăznește cuvântul, de veți lua aminte ceea ce este scris: eu am zis, sunteți toți fiii celui înalt,) este cel supus și smerit, cel ce mărturisește curat toate neputințele sale către ticăloșia mea și cel ce nu cere mai mult decât ce a luat dela nevrednicia mea, nici iscodește pentru ce am orânduit pe cutare a fi econom și pe celălalt socotitor, sau pentru ce cutare s-a rânduit la cutare ascultare, iar cutare la celelalte sau că nu se cuvenea cutăruia, acea dregătorie, nici cutăruia acea slujbă. Nu vi se cade nici vă este de folos acest fel de iscodiri și de cercetări, nici a le grăi și nici a le gândi pentru că din aceasta se naște cărtirea, grăirea de rău, nerăbdarea, hula, mândria și pierzarea cea desăvârșită a sufletului. Iar Domnul Dumnezeu, care face vrednici din nevrednici și înalță pe sărac din gunoi, Cel ce dă dar și înțelegere celor smeriți, să vă întărească, să vă păzească, să vă împace întru sfânta și dumnezeiasca Sa pace, să vă dea viață bună și să vă ție în toate cu fapte bune desăvârșit, spre plinirea poruncilor lui cu plăcere dumnezeiască, cu urmare îngerească spre moștenirea împărăției cerurilor, ca să înălțăm cu toții laudă lui Dumnezeu cu o gură, în ziua cea nesfârșită în care este sălășluirea tuturor celor ce se veselesc și bucuria întru Hristos Iisus Domnul nostru și Tatălui slavă, și Duhului Sfânt mărire, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL 5

CEI CE TRĂIESC DE OBȘTE URMEAȚĂ VIAȚA APOSTOLILOR LUI HRISTOS

Părinți și frați și fiii mei prea iubiți sufletește, doresc și foarte poftesc, precum vă învăț cu cuvântul, așa să vă povățuiesc și cu fapta, că doar așa v-aș putea trage în amândouă felurile către fapte bune și către viețuirea plăcută lui Dumnezeu. Dar fiindcă sunt sărac de amândouă, mă mâhnesc și mă întristez și nu știu ce voi face. Pentru că în adevăr, fraților, dorește sufletul meu ca să vă mântuiți și să umblați pe calea adevărului, și nădăjduiesc din zi în zi, să sporiți spre fapte bune. Știu supunerea voastră, a tuturor, lepădarea lumii, înstrăinarea de toate ale voastre, omorârea poftelor, tăierea voii, adunarea voastră într-un gând și viețuirea laolaltă, dar mi-e frică ca nu cumva să vă smintiți de ticăloșia mea și de netrebnica și plină de patimi viața mea și să vă lipsiți de bunătățile cele nădăjduite, făcându-vă mie următori. Că tot cel ce se stăpânește de altul și iscodește faptele lui, se obișnuiește a le urma și a râvni la faptele stăpânului său, fie bune, fie rele. Deci fiind eu pățimaș și întinat, ce bunătăți veți putea vedea la mine? Și ce pildă de fapte bune pot să vă dau eu? Sau cum să vă povățuiesc, sau să vă înalț cu mintea la făgăduința cea cerească? Numai văzând credința voastră, mai mare și mai întemeiată decât a mea, și făgăduința voastră, mai tare și mai neclintită, și că aveți căldura dragostei lui Dumnezeu, hotărâtă până la moarte, mă mângâi și mă încredințez că veți săvârși orice veți pofti.

Drept aceea, fiecare din voi, o iubiții mei frați, să lucreze bunătatea pentru întemeierea sa și a vecinului său. Arătați-vă fără de împiedicare și scandal în toate zilele înaintea lui Dumnezeu și la adunarea fraților, nu cu tulburare stricătoare de pace, nu cu cârtire pierzătoare de suflet, nu cu mândrie împrotivitoare lui Dumnezeu, nu cu poftă trupească, ci cu ascultare și mare liniște, fără de tulburare și fără de scandal și cu cuget bun, pentru bunătatea și pentru porunca dumnezeiască; în scurt, pentru mântuirea voastră. Cerșiți în toate zilele mila Domnului, spre bine îndemnându-vă, până când va sosi vremea și ceasul mântuirii noastre din viața aceasta, căci degrab vine acel ceas, o fiii mei, și încă pot zice că este chiar lângă rtoi. Să ne cutremurăm, dar, de acea mutare, ca și cum am vedea-o cu ochii și, așteptând-o, să ne înfrâneze această frică și să ne curățească de toate răutățile și de toate viclesugurile, adică să viețuiți, cu evlavie și cu pace, cu bună luare aminte și cu citirea Sfintelor Scripturi, cu rugăciunea curată și cu ascultarea, atât cât puteți, fără cârtire.

Sfântul Teodor Studitul

Postul este o mare domolire trupească, de va fi unit cu sfânta smerenie. Noi însă n-am ajuns la luptele părinților, nici nu este de folos să poftim cele peste fire, căci precum zic înțelepții elinilor, o mare foamete este nesațiul poftelor. Ci mai întâi avem nevoie să păzim cele ce am zis mai sus, cu smerită supunere să ne folosim de ce ni se va întâmpla și să săvârșim canonul cel dumnezeiesc precum ne este rânduit. Să mâncăm și să bem, odată sau de două ori, pâine și legume, vin și untdelemn câte odată și chiar pește și brânză, cu cuvenita înfrânare, nu după voia sau socoteala noastră, în care caz se socotește păcat, ci precum v-am învățat, prin blagoslovenie.

Apoi, când dormiți și vă odihniți, când ședeți și vorbiți, când vă veseliți, toate să se facă cu bună socoteală și cu înțelepciune. Deasemenea, când lucrați sau ceva sădiți, sau semănați, sau zidiți, sau altceva lucrați, după putință și după trebuința noastră, să fie ascultarea voastră cu bună rânduială, și nu vom cădea din cinstea sfinților părinți.

Vi se pare, oare, că acest lucru nu face parte din minunile cele mari: izgonirea dracilor, tămăduirea orbilor, curățirea leproșilor, învierea morților, schimbarea stihiilor, mutarea munților dintr-un loc într-altul, uscarea mărilor și țâșnirea apelor din pământ sec; adică a se aduna oameni din multe locuri și orașe, și din multe neamuri și state să se facă o adunare întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, să se unească într-un tot desăvârșit și într-o lucrare, să fie ca un trup cu multe suflete, însă nu cu gândul cu cugetul spre rău, ci spre sfatul lui Dumnezeu și spre închinăciunea Sfintei Treimi? Acest fel de unime nu poate să o strice un om, nici chiar tiranii, nici împărații, nici însuși diavolul, că știți ce s-a grăit marelui nostru Pahomie despre mănăstirea sa. Așa dar și ceata noastră este mare și vrednică de asemănat cu minunile cele mari; că avem de ce să ne mirăm întru ale noastre fapte, numai de vom vrea să petrecem viața cu cuviință. Oare nu se izgonesc demonii și dintre noi? Oare nu ard în toate zilele, oare nu strigă în tot ceasul? Au nu izgonim, prin lupta împotriva poftelor, pe dracul desfrânării; prin strădanie, pe al lenii; prin blândețe, pe al mâniei; prin răbdare, pe al pismei; prin tăcere, pe al grăirii de rău și al altor multe patimi? Iată dar, de veți vrea, sunteți și făcători de minuni. Și să știți că acest război al vostru, pe care-l purtați împotriva patimilor, îl primește Dumnezeu întocmai ca pe osteneala pustnicilor și a stâlpnicilor, care au săvârșit minuni fără de nici o scădere sau osebire.

Iar de mint eu, ca un viclean, înșelător sau izvoditor de cuvinte, nu mint sfinții; de laud numai eu obștea, mai bine să tac. Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, prin viețuirea de obște a celor doisprezece ucenici, iar mai pe urmă și dumnezeieștii Apostoli prin cetele de patru și cinci mii luminat au arătat și ne-au învățat obștea. Cum puteți să vă împotriviți? Și să nu mărturisiți împreună adevărul cuvintelor mele? Iată dar că așa este adevărul

după cum este și ființa lucrului; numai să petrecem, fiii mei, viața noastră în darul lui Dumnezeu, cu grijă și cu osârdie, și să ne silim a împlini și lipsa celorlalte fapte bune, spre îndreptarea noastră și mai vârtos decât voi toți a mea, ticălosul, care sunt lipsit cu totul de toate. Hristos Dumnezeul nostru să vă întărească în frica Sa, ca să vă faceți bărbați desăvârșiți. Că El este viața și puterea noastră, împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL 6 DESPRE SMERENIE ȘI DESPRE DATORIA CELUI SÂRGUITOR CA SĂ STRĂLUCEASCĂ ÎN SLUJBE, CU PLECĂCIUNE, CU SMERENIE ȘI CU GÂND BUN

Frați, părinți și fiii mei, datoria ce vă sunt dator, adică aducerea aminte de cele folositoare și izbăvitoare de suflet, iată și acum mi-o împlinesc, prin acest smerit și slab al meu cuvânt. Care datorie? O, de m-ar învrednici Domnul să o pot face nu numai cu cuvântul, ci și cu fapta; pe deplin duhovnicească, iar nu numai în față, nici spre fala, fără de nici o pildă de fapte bune. Că atunci nu mi s-ar muștra ticăloșenia, nici mi s-ar ponosi necuvioasele mele fapte și nu aş fi altora dascăl și povățuitor și învățător rău și orb, iar nu următor al lor.

Deși grăiesc, cum zic, despre împlinirea datoriei mele, știu că din cuvântul meu nimic nu vă veți folosi, însă am mare nădejde că voi ca un pământ bun și roditor, primind sămânța, cu toate că este slabă, veți da rod însutit de fapte bune. Faceți-vă dar, o prea iubiților mei frați și fii, țarină bogată cu lumina cunoștinței lui Hristos, ca să ajungeți să fiți grâu curat, ales din pleavă și vrednic de jîtnița Domnului, cum să ajungeți așa, o fraților? Nu într-alt chip, să nu vă înșelați, ci să săvârșiți ceea ce ați început: adică să creșteți în fapte bune, să sporiți în toate darurile și roadele Duhului Sfânt, care sunt: dragostea, răbdarea, smerenia, pacea și supunerea. Astfel lepădând omul cel vechi, vă veți înnoi și vă veți înălța la ceruri printr-o viață fără de prihană. Pentru ca să câștige rodul supunerii sale, cel supus se cade să se supună atât celor mari, cât și celor mici, la orice va fi chemat, și să fie săritor la toate.

Să nu se socotească nimeni de neam, nici că are ani mulți în cinul călugăresc, că ocupă o treaptă mai înaltă, că s-a trudit mai mult, că are minte mai isteată sau că are talent de laudă. Să nu se mândrească, spun, pământul, nici să se fălească cenușa. Nici să ceară cutare sau cutare lucru,

crezând că i se cuvine, căci numai gândind acest lucru, este o mare primejdie.

Sârguitorul la slujbe și silitorul la ascultarea rânduită să se nevoiască și mai mult, știind că nu slujește oamenilor, ci lui Dumnezeu. Iar ca să se dovedească lucrător vrednic, să nu se împotrivescă chiar la slujbe mai grele ci, săvârșind porunca cu bucurie, să prisosească în silința lui și pentru ajutorarea altui frate. Să fie încredințat, că plata lui este multă în împărăția cerurilor, în locașul dreptilor, în desfătarea mucenicilor, în fericirea cuviosilor.

Mai mult chiar, să nu se lenevească sau să cârtească nici chelarul, nici cel rânduit pentru îngrijirea bolnavilor, nici grădinarul, nici viierul, nici bucătarul, nici economul, nici canonarhul, nici deșteptătorul, nici aprinzătorul de candelă, nici ajutorul de bucătar, nici unul din cei cu alte ascultări: legătorie, vrednicie sau dar. Toate să le săvârșiți cu osteneală neîncetată și cu pofta nepotolită a veșnicilor bunătăți.

Să ne sârguim, iubiților, suferind cu mulțumire toate și săvârșind orice cu bună rânduială, ca să folosim și nouă dar și celui alt frate sau vecin, atât trupește cât și sufletește.

Urmând așa, veți avea mângâietor în scârbele voastre pe Fiul lui Dumnezeu, care din supunere S-a pogorât la atât de mare smerenie, încât, Stăpân fiind, S-a făcut slugă și a gustat moartea cea mai amară, moartea pe cruce.

Ce bucurie nespusă! Ce veselie nepovestită! Și pentru mine, păcătosul și deznădăjduitul, și pentru voi, cari împliniți poruncile lui Dumnezeu, când aud aici, că se laudă neîncetat buna voastră rânduială, viața cuviincioasă și lupta ce duceți fără odihnă împotriva patimilor; mai vârtos când mă gândesc la desfătarea veacului viitor, în slava feții lui Hristos Dumnezeu, împreună cu cetele îngerești și cu adunările cuvioase - acolo, zic, unde este așezarea tuturor celor ce se bucură.

Frații mei prea cinstiți! Toată această aducere aminte, toată învățătura, toată osteneala și truda ticăloșiei mele și toată râvna dragostei mele duhovnicești pentru voi nu au alt rost, decât să câștig mântuirea și ispășirea voastră. Adevăr grăiesc vouă, fiii mei prea iubiți, bărbați ai poftelor duhovnicești, și lucrători ai Domnului, oameni curați de toată răutatea - întocmai ca pruncii, norod ales și israilitean, slujitori ai Bisericii Domnului, fiii lui Savaot și ai lui Merari, voi cari ridicați vasele prea cinstite ale trupului cel adevărat! Hristos să vă mântuiască și să vă păzească, pentru ca să săvârșiți calea și strădania voastră. Că Lui I se cuvine cinstea și slava, în veci. Amin.

CUVÂNTUL 7

CEI CE AU LĂSAT TOATE ȘI AU URMAT LUI HRISTOS, CHIAR DE VOR FI SĂRACI CU DUHUL, VOR PRIMI PLATĂ

Părinților, fraților și fiii mei. Voi primiți cuvântul meu smerit, întocmai ca un pământ bun și gras. Voi rodiți pururea și odrăsliți ca un rai împodobit cu frumusețea faptelor bune, ca să văd faptele voastre, fraților, și să cunosc silința voastră; să mă bucur de blândețea unuia sau de râvna călduroasă a altuia, de liniștea cutăruia și de cântarea celuilalt, de osteneala unuia sau de privegherea altuia, fiindcă inima mea se bucură de orice faptă bună. În scurt, aș vrea să găsesc la toți sârguință neîncetată și silință neconținută pentru întărirea vieții voastre de obște. Mai ales, când văd pe unii dintre frați care, luptându-se cu vitejie și suferind bărbătește, s-au silit și, puțin câte puțin trudindu-se pentru Domnul, și-au schimbat viața, s-au îmbunătățit - petrecând acum ca frații cei sfinți - deși mai înainte erau robiți de patimi, de obiceiuri rele și de năravuri necuvioase.

În adevăr, dragostea lui Hristos poate mult și săvârșește toate cu lesnire: smerește pe cei mândri, face postitori din cei obișnuiți cu mâncările și băuturile, înduplecă pe bogați să primească sărăcia de bună voie. Nu mă mir atât de aceștia, cât, mai ales, de toți careau lăsat toate pentru Evanghelia lui Hristos, încât, unii au părăsit părinții, alții pe frați, alții soțiile, alții rudele, patria și casele lor, iar unii au părăsit obiceiurile, năravurile și patimile. Această lepădare este tot așa de mare, ca lepădarea de bunătățile numite mai sus.

De multe ori, este adevărat, pe cei slabi nu-i socotim vrednici de nimic și nici nu-i numărăm între frații destoinici. Aceștia, însă, au mai multă și mai mare osteneală, dacă nu alta măcar aceea de a se sili să se rupă de tirania firii, de lanțurile obiceiurilor și de dragostea alor săi, adică: de părinți, rude și prieteni. Numai acest lucru este de-ajuns, ca să li se socotească întocmai ca o mucenicie și să poată zice către Domnul nostru Iisus Hristos cum a zis verhovnicul Petru: „*Doamne, iată noi am lăsat toate și am venit după Tine; ce va fi nouă?*” Și li se va răspunde, că la a doua venire, vor ședea pe douăsprezece scaune, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israil.

Deci, o fraților, dacă se gătește nouă plată atât de mare, cum să nu ne silim spre fapte bune! Cum să nu suferim pentru Hristos orice scârbă și nevoie: post, priveghiere, defăimare, supunere, spovedanie, părtășie la slujbele bisericesti și orice osteneală, după proorocia: „*Pentru Tine ne*

omorâm în toată ziua; socotitu-ne-am ca oile spre junghiere“! Iar voi, fiii mei, nu sunteți departe de această proorocie, pentru că și voi vă junghiați în toate zilele prin tăierea voinței voastre, prin rănilor muștrărilor, prin viața sub ascultare, prin vărsarea sângelui inimilor voastre; dacă nu la arătare, cel puțin prin durerea ascuțită a strădaniei voastre vă socotiți întocmai ca mucenicii și veți lua cununa neveștejită a slavei, așa cum zice apostolul.

Nu vă spun minciuni, fiii mei, nici înșel mintea voastră - ferească Dumnezeu. Mai degrabă, las la o parte câte ceva din adevăr, fiindcă prin întunecimea mea abia vă dau o umbră a lucrurilor. Sunteți, în adevăr, vrednici de mare plată, dacă veți asculta acestea cu bună osârdie, căci fericit este cel ce nu numai asculta aceste graiuri, ci le și face. Bine ar fi mie, o, ticălosul, să fiu ocărât, lovit cu palmele peste obraz, batjocorit și să sufăr toate patimile lui Hristos, ca să iau încă de aici iertare de păcate și să câștig cereasca slavă. Pentru că prigonirea, uciderea și orice scârbă sunt lucruri înfricoșate; dar mai înfricoșat lucru este iubirea lumii, care iubește trupul cu patima, cu toate că sufletul este mai de preț și împreună cu el câștigă și trupul bunătățile cele făgăduite.

De aceea, fiii mei, doresc ca, lumina dreptei cunoștințe să strălucească în voi, dragostea de Dumnezeu să vă rupă de lume, pofta vieții veșnice să omoare dorințele trupului vostru, Dumnezeu să vă povățuiască și să vă suie la cea mai înaltă stare - plinirea făgăduințelor creștinești, să întărească inimile voastre, să îndrepteze gândurile voastre și să nu lipsească pe nici unul din voi de partea cea bună și de moștenirea câștigată de frații voștri cari au adormit în Domnul.

În adevăr, acolo vom merge și noi, cu toții ne vom cunoaște unii pe alții și ne vom vedea cu altfel de cunoștință. Iar de se va întâmpla să dobândim acele bunătăți, pe care ochii nu le-au văzut, urechile nu le-au auzit și inima omului nu le-a gustat, fericiți vom fi în Hristos Iisus Domnul nostru, a Căruia este slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL 8 VIEȚUITORII DE OBȘTE SE ÎNCUNUNEAZĂ ÎNTOCMAI CA MUCENICII

Părinților, fraților și fiii mei. Nădăjduiesc că atunci când vă învăț cuvântul smereniei mele, nici eu să nu mă ostenesc în zadar, nici voi să pierdeți vremea, ascultând. Această osteneală nu este veșnică, ci va veni, fiilor, vremea tăcerii desăvârșite, Pentru că nu suntem nemuritori și în scurtă vreme, când va voi Domnul, eu sau voi, vom ieși din această viață. Iar

scopul nostru este să purcedem în călătoria obștească numai cu fapte bune și cu plinirea poruncilor ca, astfel, ieșirea noastră din lume să fie plăcută Domnului nostru Iisus Hristos.

Care este, deci, folosul învățaturii? Să ascultăm, să înțelegem și să chibzuim ca să împlinim poruncile, cu toate că în lunga noastră viață vom suferi scârbe, tulburări, ispite de multe feluri, osteneli trupești și lupte sufletești.

Văd eu însumi, cu ochii mei, o, fraților, că neîncetat și cu toții vă nevoiți în, slujbele voastre: unii din voi priveghiați până se dospește pâinea, vă trudiți mâinile s-o frământați, vă dogoriți la focul cuptorului; alții vă osteniți cu săpatul viilor; alții vă trudiți pe drumuri, umblând pentru împlinirea ascultărilor; alții vă îndeletniciți cu lucrul de mână, cu cusătura, cu scrisul, cu spălatul rufelor; alții la bucătărie, la masă, la vase, la chelărie, la îngrijirea bolnavilor. Apoi, alergați cu toții la slujbele bisericii: ceasul întâi, al treilea, al șaselea și al nouălea, la vecernie și pavecerniță, la care, stând cu evlavie, vă poftesc să vă rugați cu umilință și să cântați cu osârdie, nu cu lene, căci cei ce se lenevesc cad sub osândă - așa cum este scris: *blestemat, cel ce face lucrul Domnului cu lenevie*, în scurt, mă gândesc pururea la osteneala voastră, la nevoia și scârba ce îndurați.

Vă rog însă, fraților, să nu vă întristați, pentru că îndurăm toate acestea pentru Domnul care ne-a iubit - după cum zice Apostolul. Oricât ar fi de mare osteneala, s-o îndurăm cu veselie; pentru că din această osteneală răsare pentru noi bucuria veșnică și desfătarea fără de sfârșit. Să ne sârguim mai cu deadinsul, să ne îndemnăm unul pe altul la mai mari nevoințe și să ne silim la această povară mucenicească a obștei. Să nu ne temem de nimic și să nu ne întoarcem înapoi, ca să ne pierdem și trupește și sufletește, ca acela care, ieșind din iezer, a intrat în baie și a pierdut cununa, de care s-au învrednicit ceilalți treizeci și nouă.

Așa vă rog, fraților: stați cu vitejie, fiți neîncetat cu grijă, luptați-vă neconținut, sârguiți-vă fără preget, pliniți cu deadinsul toată fapta bună că iată, Hristos a întins mâna să vă încununeze, a deschis brațele să vă înalțe la ceruri și să vă sălășluiască în veșnica odihnă. Întru răbdarea noastră, să câștigăm sufletele noastre. Frica morții să nu fie pricină de încetare a ostenelelor voastre, ci mai de grabă, îndemn către mai multă trudă, ca unii ce peste puțin timp vom scăpa de trup. Pentru dragostea lui Dumnezeu, păziți-vă în starea cea bună, cu întreagă înțelepciune, în dragoste duhovnicească, ferindu-vă de îndrăzneală, ca de focul care arde orice faptă bună sufletească. Smeriți-vă unul către altul, cu dragoste și fără cârtire, fără pizmă și zavistie, fiecare socotind binele vecinului, binele său. Răbdați, adeseori, chiar și cuvântul de muștrare al fratelui, iar nebăgarea în seamă din partea celui mic, când se întâmplă scârba chiar, să le primim cu bucurie ca pe o doctorie sufletească, învinovățindu-ne pe noi singuri că cu dreptate

suferim toate, și încă nu după cum ni se cade. Din acest fel de a gândi se naște smerenia, blândețea, nefățarnica mărturisire, adevărata supunere; cu un cuvânt, tăierea desăvârșită a voii. Dar, de vom începe să ne îndreptăm singuri - anume: că am pățimit cutare ascultare degeaba, că am îndurat cutare muștrare fără de vină, că nu eram vrednic de cutare muștrare și încă multe altele - ațâțăm în inima noastră văpaia cârtirii și în suflete focul lipsei de răbdare. Unindu-se și aprinzându-se și cu altele: cu nesupunere, cu grăirea de rău, cu nemulțumirea, ajung la sfârșit la hulă nu numai împotriva fraților sau a mai marilor, ci chiar împotriva Ziditorului a toate. Și ce lucru este mai înfricoșat și mai greu, decât acesta!

De aceea fraților, se cade să slujim Domnului în toate cu frică și în toate să strălucească răbdarea noastră pentru că aceasta este mucenicia. Iară cine are râvnă să se mântuiască, o caută cu osârdie, pătimește muncile obștei - ca niște pedepse ale tiranilor, pentru Hristos - și, luptându-se cu vitejie împotriva ispitelor, nu îngenunche înaintea idolului Baal, nu închină sufletul patimilor, nu se leapădă de paza celor făgăduite, atât la botez, cât și la călugărie; ci rămâne până la sfârșit în mucenicie. Petrecând astfel, să știți că viețuirea noastră de obște ni se va socoti mucenicie, cu drept cuvânt, și osteneala noastră va fi socotită întocmai ca vărsarea sângelui sfinților mucenici - după cum mărturisesc sfinții Părinți.

Să nu creadă, însă, cineva că dacă a răbdat odată o muștrare, s-a mărturisit cinstit odinioară - fără să ascundă ceva duhovnicului său - și a împlinit vreo ascultare cu toată smerenia și fără cârtire, și-a făcut datoria pe deplin. Nu, nicidecum să nu vă înșelați, căci este scris: „*Cine va răbda până la sfârșit acela se va mântui*“. Râvnă către fapte bune și sârguință către mântuire, poți spune că au toți, dar dacă nu-i statornică și până la sfârșit, e ca focul de câlți care se aprinde puțin și apoi se stinge. Dumnezeu este veșnic, împărăția Lui nesfârșită, bunătățile Lui nemărginite. Deci, El vrea ca și osteneala noastră să n-aibă sfârșit; adică, atunci să înceteze osteneala noastră, când se va sfârși trupul nostru. Cât vom sufla, și cât vom mișca, tot cu grija sufletului să fim, căci, după cum s-a zis, sfârșitul încununează viața omului și numai când iese sufletul (mai bine zis, după ce iese) se pecetluiesc faptele ostentorului, nescăpând de primejdie cât are suflet.

Aveți, deci, mare grijă, fraților, de sufletele voastre, pentru că nu se pierde și nici nu se câștigă de două ori. În iad nu-i pocăință. Numai aici avem timp de fapte bune. Siliți-vă, dar, și deosebit și împreună, la ascultările rânduite. Săvârșiți-le cu smerenie și cu dragoste și veți fi mai câștigați, decât făcând fapte mari și bune fără blagoslovenie. Căci rodul ascultării făcută cu blagoslovenie este smerenia, iar floarea faptei pe care tu singur o crezi bună este mândria.

Fraților și părinților, să nu credeți că vă silesc să vă supuneți mie, pentru repausul meu, pentru slujbă trupească sau pentru slavă omenească.

Vă jur, că nu vă învăț pentru așa ceva, ci vă învăț numai pentru mântuirea sufletelor voastre, pentru slava lui Dumnezeu și pentru a vă învrednici să vă veseliți în împărăția cerurilor cu părinții noștri și să dănțuiți cu marele Antonie, lumina luminilor, cu purtătorul de Dumnezeu Eftimie și cu străduitorul Pahomie - acolo unde este prea lăudatul Sava, prea fericitul Teodosie, de Dumnezeu luminatul Doroftei Dometian, prea sfințitul Acachie, Vasile, Zaharia purtătorul de Duh și Astref ascultătorul de Dumnezeu. Sau, ca să nu lungesc vorba, acolo unde sunt Petru și Pavel, verhovnicii apostolilor, acolo unde sunt locașurile ierarhilor, preoților și ale sfinților mucenici. De nu ne-om învrednici să ne numărăm cu ei, cel puțin îi vom vedea. Mai mult, nădăjduim să vedem fața prea cinstită a împărătesei, Stăpâna noastră Născătoarea de Dumnezeu, și să ne închinăm la picioarele ei. Îndrăznesc să adaug, că poate vom vedea chiar pe Stăpânul tuturor și Domnul nostru Iisus Hristos, căci, precum spune dumnezeiescul Pavel, după ce ne vom răpi în nori într-o întâmpinare a Domnului, pururea cu Dânsul vom fi.

Așadar, cine nu se va bucura de această slavă, bucurie și viață, gătite din veci pentru noi! Cine nu se va aprinde de focul dragostei pentru Hristos, făcând cele convenite! Numai eu m-am depărtat de Dumnezeu, din pricina faptelor rele. Numai eu m-am unit, ticălosul, cu demonii vicleni, ca o slugă a lor. Pentru care, rugați-vă cu deadinsul și pentru mine, fraților, ca să mă mântuiesc și eu nevrednicul - prin rugăciunile voastre - în Hristos Iisus Domnul nostru. Căruia se cuvine slava și puterea, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL 9 BOLNAII SĂ ÎNDURE CU MULȚUMIRE, CĂCI AU PLATĂ MAI MARE

Părinților, fraților și fiii mei. Încep să mă bucur, văzând viața voastră. Ați pornit spre bine, întocmai ca într-o călătorie neobișnuită în care călătorul, întâi, se mârșăiește și se întristează, apoi, începând să se deprindă cu drumul, fiindcă se mai întăresc vinele și se vlăguiește trupul, nu mai suferă atâta oboseală. Tocmai așa se întâmplă și cu cei ce încep să umble în calea Domnului, mai ales acum, când ne-a ajutat Dumnezeu să biruim truda cea dintâi, când am învățat și am cunoscut calea cea dreaptă și căile netezite, când știm că puțin câte puțin și încetul cu încetul ajungem la sfârșitul ei.

Cu atât mai mult, fiii mei, să umblăm pe calea împărătească, să

numărăm milele - adică măsurile ei, cum zic sfinții Părinți, să ne ferim de cele două prăpăstii de pe marginile drumului. Aceste prăpăstii sunt: neîmplinirea datoriei noastre și prisosirea nevoinței, după mintea și măsura noastră - adică: ieșirea din canonul și din porunca dată, atât la mâncare cât și la băutură, la priveghiere, la cântare și la rugăciune, fără petrecerea în tăcerea inimii, în tainica lucrare a sufletului, în desăvârșita spovedanie a faptelor. Orice se arată nouă, chiar dacă suntem păcătoși, este lumină; iar acela care umblă în întunerecul nemărturisirii, neștiind unde merge, cade în prăpastie și crezând că face un lucru plăcut lui Dumnezeu, el atrage mânia lui Dumnezeu asupra sa și dă prilej de scandal și celorlalți frați. De aceea, fiilor, mergeți pe calea supunerii către care sunteți chemați și nu începeți lucruri peste puterea voastră, nici iscodiți lucrurile necuprinse și nepricepute ale supunerii - chiar și lucrurile de multe feluri ale vieții mele, marele povățuitor și egumenul vostru - ca nu cumva, prin astfel de iscodire, văzând rău, să vă ucideți sufletele.

Multă osteneală îndură, la început, cel ce intră în obște, până se lasă de obiceiurile lumești și până alungă din mintea lui lucrurile învățate și scrise în viața de dinainte. Când ajunge la limanul negrijirii și iubirii lui Dumnezeu, el pare scăpat din furtuna și marea grijilor și tulburărilor lumești.

Dar mai multă trudă și grijă are acela care, după încercarea acestui fel de viață și după izbăvirea de grijile și faptele trecătoare ale lumii, caută să rămână neclintit și fără pagubă sufletească. Pentucă ne ispitesc gândurile, neconținut, gânduri cari vin sau singure sau sunt aduse de corsarii diavoli, care vor și se străduiesc în toate felurile să înece în marea grijilor lumești corabia sufletelor noastre, nesuferind s-o vadă încărcată cu bunătați, însă, de vom lua seama la vântul subțire care tulbură smerenia noastră și caută să ne arunce în mândrie, de vom asculta de povățuitorul nostru și nu vom umbla după voia noastră, atunci în chip sigur ajungem la limanul împărăției cerurilor.

Să căutăm, deci, fraților, să fim înțelepți ca șerpii și blânzi ca porumbeii, trudindu-ne mereu în fapte bune și de laudă, îndeletnicindu-ne fiecare, cu râvnă, cu lucrul mâinilor, fie că ești scriitor, fie că ești plugar, zidar, lemnar, chelar, bucătar, trapezar, sau te-ai învrednicit de altă ascultare în mănăstire. Și fericite de aceia care se silesc, cu răbdare, la supunere și nu se socotesc cap între frați, nici nu pierd ceasul și ziua în zadar, în vorbe deșarte, în pricini sau în iscodiri despre unul sau despre altul, căci cei care fac altfel nu se vor îndrepta, ticăloșii, de greșala gurii lor și nu plac nici Domnului și nici mie.

Vreau, însă, să vă grăiesc despre bolnavii, de care aud că n-ar suferi cu mulțumire cele ce li se întâmplă dela Dumnezeu, și vreau să arăt și nevoia ca să rabde. Când spun că nu este pronie dumnezeiască, mint față de

Dumnezeu care ne-a dăruit bunătatea Sa și cele de care nu suntem vrednici. Oare nu s-au rânduie bărbați cu evlavie și cu înțelepciune la această slujbă? Nu se dă pentru bolniță pâine albă, într-adins făcută, vin, untdelemn, măslina și altele de multe feluri, pentru mângâierea lor? N-au baie și odihnă? Atunci de ce cârțiți și cu cine vreți să vă asemănați, ticăloșilor și nebunilor? Vreți, negreșit, să tămâie și oasele voastre în pustie ca ale evreilor de altădată? Ce spune cârtitorul? Ba că i-a schimbat pâinea, ba că i-a prefăcut vinul și nu-i dulce la băut. De unde să avem și dulce și vechi, ticălosule? Ai uitat făgăduiala că vei petrece întocmai ca sfinții părinți, pentru care paharul de oțet era un pahar foarte dulce și cari primeau cea mai amară bucată cu mulțumire? Nu fiți nebuni, ci veniți-vă în fire odată și răbdați cu smerenie, căci numai așa pâinea goală și puținele verdețuri vi se vor părea dulci și vor fi folositoare sănătății voastre, încetați cu tânguiala și cu cârteala, căci nu vă sunt de folos. Nu mâhniți prin vorbele voastre pe frații din afară, nu le tulburați liniștea sufletelor, nu le zdruncinați pacea inimilor, începeți de vă sculați și la slujba bisericii, cât sunt nopțile mari, ca să învățați troparele, catismele și sedelnele slujbei, căci prin frumoasele cântări se luminează și sufletul dar și trupul se ușurează și se subțiază. Nu mai trândăviți, ca nu cumva din prea multă odihnă a trupului, să se ridice trupul împotriva sufletului.

Știu sila dracilor și războiul poftelor, dar cunosc și legătura dragostei voastre. Deci, înarmați-vă și vă uniți cu toții, umblând într-un duh și într-un suflet. Slăviți pe Dumnezeu, pentru însănătoșirea și întoarcerea fratelui vostru Serapion, că mort a fost și a înviat, pierdut și s-a aflat, fiindcă iarăși a îmbrăcat cinul sfânt, pe care îl lepădase mai înainte, când greșise împotriva lui Dumnezeu. Rugați-vă, așadar, lui Dumnezeu să-l întărească și pe el și pe noi și să vă învrednicească să săvârșiți ostenele voastre în Hristos Domnul nostru, Căruia se cuvine slava și puterea împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, acum și în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL 10 DESPRE PRIETEȘUGUL ÎN ASCUNS ȘI NECUVIOS DINTRE DOI FRAȚI

Fraților, părinților și fiii mei, viața noastră se aseamănă cu marea. Gândiți-vă cât este de liniștită această viață câte odată și cum deodată se dezlănțuie asupra noastră furtuna și vântul năpraznic, tulburând traiul nostru prin îndrăzneala deșartă și prin obrăznicia unuia din frați, pe care, din pricina răzvrătirii, prin rugăciunile părintelui meu și al vostru, l-a certat

Hristos, ca pe marea de altădată, căreia i-a zis: „ *Taci, astâmpărate*“ și s-a făcut liniște.

Eu, fraților, m-am înfricoșat și atât m-am împruținat, încât puțin a lipsit să nu cad în deznădejde. Pentrucă acei cari mi se păreau stâlpii celorlalți frați și ochii mei sfătuitoari de totdeauna s-au dovedit, atât pentru mine cât și pentru frații putreziciunea și orbirea obștei.

Dar să nu deznădăjduim, fraților. Fiindcă, cu cât se afundă cineva în desfrânare, cu atât se ridică mai mult și cu cât se împotrivește mai înainte de cădere, cu atât, după aceea, sporește cu deadinsul în credință.

Acum mădularele mele s-au strâns, iarăși, laolaltă, după cum știți și voi. Ciudat a fost lucrul care mi s-a întâmplat, nu însă de mirare, fiind un lucru întâmplător, cu toate că-i necuvios. Dar de vreme ce s-a petrecut, să învățăm din urmarea lui ca aă fugim de toate pricinile care i-au dat naștere, îndeosebi de ruperea din rânduiala fraților, adică, umbletul de capul tău, care la călugări ia naștere din mândrie și necredință.

Să răbdăm fiecare, fraților, în nevoința la care suntem chemați; să nu ne întindem mai mult și să nu începem lucruri peste puterea noastră, căci vom cădea. Trebuie, mai ales, să avem în minte cuvântul smereniei și cele zise către apostoli: „*Celce va să fie mai mare, să fie slugă tuturor, și cei dintâi să fie cel mai de pe urmă*“

Însă cunoașterea firilor și starea rânduiei lor, nouă ni s-a dat, nu vouă, căci numai așa se pot păzi hotarele bunei rânduiei. Să lipsească, deci, dintre voi întrebările și răspunsurile nefolositoare. De vă supără cineva, trimiteți-l la mine, pentru răspuns. Fiindcă eu sunt propovăduitorul, deși sunt mic ca un țânțar, și păzitorul celor hotărâte de sfântul Vasilie cel Mare. Când greșește proiestosul, proiestoșii să-l îndrepteze. Și voi știți, că am primit să sufer chiar și luptă pentru acest lucru, nu oricum s-ar întâmpla, ci așa cum v-am mărturisit mai înainte, și eu fac parte dintre voi, fraților, mă vedeți și vă văd, dar cu cuviință și cu desăvârșită smerenie, însă a vă muștra și a vă astupa gurile, nu-i un mare câștig, iar a certa și oropsi, cu vorbe peste măsură de muștrătoare, este deasemenea lucru primejdios.

Pricina căderii, după mine, nu vine din altceva decât din prieteșugul și legăturile unuia cu altul, nepotrivite cu buna rânduială. Feriți-vă de unii ca aceștia, nici măcar nu-i ascultați; fugiți ca de foc, când încep să vă spună vorbe care slăbesc credința voastră pentru egumen. Pentrucă, puțin câte puțin, strecurându-se sminteala, ajunge să întineze chiar și pe “capul mântuirii voastre.

Afară de mine, nu puteți avea alt dascăl sau povățuitor, nici să îndrăzniți să spuneți taina voastră la altcineva, nici să vă bateți joc ca de niște basme de cuvintele grăite de mine pentru mântuirea voastră, nici să iscodiți ce este aceasta sau ce-i aceia; să nu faceți așa. Ci, îndată ce cade cineva în necredință sau săvârșește vreo sminteală în obște, alergați la mine

și mi le spuneți.

Iar dacă vreun nepricopsit sau neiscusit ar zice că voi ajunge pentru aceasta urât și hulit de frați, să nu vă înșelați. Că, dacă sunt adevărați fii și fără sminteală, vor face la fel și vă vor lăuda, iar de nu sunt adevărați fii, la ce-ți folosește lauda lor?

Din nou vă aduc aminte și vă rog pe toți să vă spovediți cât mai des și să nu țineți ascuns în inima voastră nimic nemărturisit, căci multă râvnă va câștiga inima voastră. Sporiți faptele bune de până acum și mergeți pe drumul osteneții, prea iubiți frați. Răbdați cu vitejie orice: ocări, osteneți, muștrări, scârbe, nevoi, gânduri întunecate, văpaia lenii și orice altă ispită care vine asupra voastră, având în toate nădejdea spre Domnul și, ajutor nebiruit, plinirea poruncii și a faptelor bune. Mereu cu pomenirea morții în minte, să vă tăiați voia în toate zilele.

Că așa vă veți învrednici de cununa muceniei și veți dănuți cu îngerii în împărăția cerurilor, întru Hristos Iisus Domnul nostru, a Căruia este slava în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL 11

SE CUVINE SĂ NE SUPUNEM STAREȚULUI, CA FIERUL ÎN MÂNA FIERARULUI, PENTRU CA SĂ VIEȚUIM FĂRĂ NICI O GRIJĂ

Fraților, părinților și fiii mei, văd că din zi în zi ceata fraților se înmulțește, ca o holdă roditoare. Mă tem așadar, că sămânța smeritului meu cuvânt nu este îndestulătoare și bună și nu poate cuprinde toată holda, ca să curățească prin propoveduire, așa cum se cuvine mărăcinii, să are și să semene peste tot sămânța poruncilor dumnezeiești, pentru o desăvârșită curățire. Însă, mă silesc și eu cât pot, doar de vă veți folosi. Dar și voi, fraților, ca pământul bun, rodiți, cum zice Domnul, și nouă și Lui mântuirea sufletelor voastre.

Ne trebuie mare osteneală, după zisa proorocului David, până să intrăm în jertfelnicul Domnului și să cunoaștem cea din urmă hotărâre a Sa. Deci, trebuie să trudim și să nădușim în osteneți duhovnicești, să râvnim după cele bune, să alergăm sufletește, ca să ajungem la sfârșitul osteneților și să câștigăm cununile biruinții, prin moarte cinstită.

Voi știți că osteneala naște odihna. Foamea și setea gâtlejului și scârbele au drept rod bucuria cea nemuritoare; văpaia gurii izvorăște apa vieții veșnice zice Domnul, așa cum mărturisește David cântărețul celor sfinte; „*Cel ce seamănă cu lacrimi, întru bucurie va și secera*“.